

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ТА ОХОРОНИ ЯКОСТІ ҐРУНТІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Д.К.Семенда, кандидат економічних наук

О.В.Семенда, викладач

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто сучасний стан використання, охорони та відтворення земельних ресурсів як складової просторового соціально-економічного розвитку. Встановлено причини виникнення еколого-економічних проблем у сфері землекористування та запропоновано напрями підвищення родючості та охорони якості ґрунтів. Доведено необхідність збалансованого використання та відтворення земельних ресурсів.

***Ключові слова:** родючість, гумус, охорона ґрунтів, земельні ресурси, землекористування, ерозія ґрунтів, вапнування.*

Постановка проблеми. В умовах науково-технічної революції, коли діяльність людини набула справді глобальних, планетарних масштабів, проблема раціонального використання земельних ресурсів, їх відтворення та охорони стала найважливішою і в економічній, і соціальній, і навіть політичній сфері. Коротко її називають проблемою використання й охорони земель в умовах ринкової економіки. Проте за цією стислістю лежить і деяка односторонність у підході до земельних ресурсів. Без перебільшення можна стверджувати, що відродження національної економіки потрібно розпочати з вирішення питань оптимального використання й охорони земельних ресурсів, забезпечуючи баланс між вирішенням виробничих, природничо-наукових, соціально-економічних та екологічних проблем сталого землекористування. Це зобов'язує нашу державу забезпечити збереження земельних ресурсів на сучасному рівні із застосуванням досягнень світової науки та інноваційних технологій.

Питання раціонального використання й охорони земельних ресурсів завжди було в центрі уваги українського суспільства. Однак на всіх етапах його розвитку ця проблема розглядається по-різному.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи перехід АПК на форми господарювання, що ґрунтуються на приватній власності на землю, проблема формування стратегії раціонального, екологічнобезпечного і сталого розвитку землекористування в сільському господарстві України набула першочергового значення. Над її розробкою працюють багато вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: В.С.Дієсперов [3], С.М.Кваша [4], А.В.Ключник [5], В.Я.Месель-Веселяк [7], П.Т.Саблук [9], Л.В.Транченко [10]. Питання ресурсного забезпечення процесу відтворення на макрорівні досліджували вітчизняні вчені й зарубіжні - С.І.Дем'яненко, [2], М.М.Федоров [11], К.І.Якуба [12], Дж. Се [13], Р.Гріффін [14].

У ході дослідження вченими не було приділено достатньої уваги проблемам, пов'язаними із взаємозв'язком та взаємозалежністю природно-

ресурсного потенціалу сільських територій і ресурсного забезпечення аграрного виробництва, що є підставою для подальших досліджень.

Метою дослідження є визначення основних проблем природно-ресурсного потенціалу та обґрунтування напрямів підвищення родючості та охорони якості ґрунтів.

Методика дослідження. В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема монографічний, порівняння, табличний та графічний.

Результати досліджень. Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, – так записано в Конституції України. Це справді основний засіб виробництва і предмет праці в сільському і лісовому господарстві, головне джерело забезпечення продовольчих потреб населення, просторово-територіальний базис розміщення продуктивних сил.

Разом з тим земля з її ґрунтовим покривом є фізичною основою й невід’ємною складовою екосистем суші, умовою існування біогеоценозів, об’єднаних поняттям «навколишнє» природне середовище.

Земельний фонд України є найбагатшим серед країн Європи і має потенційно високий рівень для виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Проте рівень продуктивності сільськогосподарських угідь залишається надзвичайно низьким. Порівняно з європейськими державами, а також з країнами світу врожайність основних сільськогосподарських культур у нас у два-чотири рази нижча. Причому у зарубіжних країнах рівень урожайності стабільно високий у динаміці, що свідчить про високу культуру землеробства, дотримання технологічних та екологічних вимог ведення землеробства. В останні роки виробництво валової продукції сільського господарства з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні становило в середньому 270 євро, тоді як у країнах-членах ЄС – понад 2 тис. євро з коливанням від 1,3 (Ірландія) до 10,4 тис. євро (Нідерланди) [11].

Земля має особливо важливе значення для життя і виробничої діяльності людини, оскільки ґрунти є універсальним природним адсорбентом і нейтралізатором різних хімічних речовин. Ось чому раціональне використання, збереження, підвищення родючості ґрунтів та охорона їх від негативного впливу антропогенних та природних факторів - неодмінна умова нарощування продовольчого потенціалу області.

На початок 2014 р. за даними Головного управління Держземагентства у Черкаській області, земельний фонд області складав 2,1 млн.га і структурно розподілявся (табл. 1). Значна частка земельної площі (71,1% або 1486,9 тис. га - це сільськогосподарські угіддя, у структурі яких 85,4% (1270,7 тис.га) припадає на рілля.

Ґрунтовий покрив Черкащини дуже неоднорідний. У сформованому ґрунтовому покриві області переважають чорноземи. У орних землях їх 841,7 тис. га, що складає – 66,2% ріллі. Площа типових чорноземів складає - 726,7 тис. га, опідзолених - 115,0 тис. га. за оптимального удобрення (1970 – 1990 рр.) вміст гумусу сягав 3,5 - 4,0%. При високій культурі землеробства застосування мінеральних добрив на чорноземах забезпечувало високі врожаї озимої пшениці - 50 ц/га та цукрових буряків - 500 ц/га.

1. Структура земельного фонду Черкаської області [8]

	Площа, тис. га	Питома частка у загальному фонді, %
Усього земель	2091,6	100,0
у тому числі:		
землі сільськогосподарського призначення	1486,9	71,1
ліси та лісовкриті площі	338,6	16,2
забудовані землі	84,5	4,0
землі під водою	135,8	6,5
відкриті заболочені землі	30,4	1,5
інші землі	15,4	0,7

У кінці 60-х років минулого століття Черкащина стала ініціатором інтенсивної хімізації сільськогосподарського виробництва. Щорічно вносилося 180 кг елементів живлення з мінеральних добрив, та 10 т гною, а також проводилося вапнування на площі 120 тис. га за рахунок держави. Як наслідок, за два десятиріччя в ґрунтах області збільшився вміст елементів живлення та стабілізувався вміст органічних речовин, що забезпечувало вирощування одних з найвищих в Україні врожаїв сільськогосподарських культур.

Екстенсивне ведення землеробства різко погіршило балансові показники поживних речовин і гумусу у землеробстві області (табл. 2).

2. Рейтинг районів Черкаської області за вмістом гумусу [1]

№ району	Назва району	Вміст гумусу, %		
		1981-1985 роки	1991-1995 роки	2009-2013 роки
2	Драбівський	4,36	3,76	3,82
3	Жашківський	3,78	3,90	3,39
14	Тальнівський	3,52	3,38	3,38
8	Катеринопільський	3,61	3,42	3,37
16	Христинівський	3,41	3,26	3,26
15	Уманський	3,37	3,40	3,29
19	Чорнобаївський	3,65	3,60	3,23
12	Монастирищенський	3,37	3,24	3,21
20	Шполянський	3,64	3,22	3,21
10	Лисянський	3,38	3,08	3,09
1	Городищенський	3,06	2,96	2,99
5	Золотоніський	3,28	3,50	2,97
11	Маньківський	3,11	3,00	2,88
4	Звенигородський	2,80	3,00	2,80
6	Кам'янський	3,04	3,02	2,73
13	Смілянський	2,92	2,70	2,58
17	Черкаський	2,35	2,52	2,42
9	К-Шевченківський	2,38	2,65	2,30
7	Канівський	2,29	2,82	2,29
18	Чигиринський	2,49	2,80	2,27
	ПО ОБЛАСТІ	3,27	3,25	3,05

Застосування менше одної тонни органічних добрив (гною) на гектар ріллі, спалювання великої кількості нетоварної продукції привело до стійкого від'ємного балансу органічної речовини в землеробстві області. Адже щорічна втрата близько 0,5 тонн гумусу з гектара веде не тільки до втрати азоту з ґрунту, а й до погіршення фізичних властивостей ґрунтів, що обумовлюють їх родючість. З 2007 року намітилась тенденція зростання кількості застосованих добрив. Але винос елементів живлення врожаєм випереджує це зростання, тому від'ємний баланс елементів живлення в землеробстві області продовжується.

Середньозважений показник вмісту гумусу в ґрунтах Черкаської області становить 3,05 %, або зменшився, в порівнянні з попереднім туром обстеження, на 0,03 %. У всіх обстежених районах спостерігається зменшення вмісту гумусу від - 0,06% в Чигиринському до - 0,21% в Смілянському районах. Найбільші втрати виявлено в районах, де поширені ґрунти легкого механічного складу. Зокрема господарства Золотоніського, Чорнобаївського, та Черкаського районів втратили від 400 до 600 кілограмів гумусу на гектар.

Сучасна система ведення землеробства базується на принципі отримання максимально чистого прибутку рослинництва з його мінімальними матеріально-грошовими затратами (економічний підхід). Проте такий підхід суперечить сучасному розумінню землеробства, яке базується на експлуатації ґрунтів, що не допускає зниження його родючості. Тому, крім економічного критерію, потрібно застосовувати і екологічний, а саме – розрахунок балансу поживних речовин та гумусу.

Удобрення ґрунту засновано на корекції родючості ґрунтів і підтримці рівня поживних речовин. Корекцію проводять за нестачі або дисбалансу речовин, необхідних для росту і розвитку рослин. Обсяг поживних речовин, які використовують рослини, та їх потреби варіюються залежно від вирощуваної сільськогосподарської культури, а також фізичних, хімічних і біологічних характеристик ґрунту.

Тому для підтримання родючості ґрунтів внесення поживних речовин з органічними та мінеральними добривами, іншими агрохімікатами має бути еквівалентним обсягам, які винесені рослинами для формування врожаю.

В умовах розвитку ринкової економіки на підставі наявних ресурсів із пріоритетами зростання врожайності валових зборів і прибутку, важливого значення набуває питання внесення добрив для сільськогосподарських культур, оптимізації їх норм. Однак обсяги внесення мінеральних добрив в Україні, в Черкаській області зменшилися. Таке становище пояснюється різними причинами, основними з яких є зростання цін на добрива, зниження купівельної спроможності споживачів, відсутність сприятливої кредитної політики. Високі ціни на добрива пов'язані насамперед із значною енергоємністю їхнього виробництва, яка порівняно зі світовою у 2,0–2,5 рази вища, відсутністю сировини і подорожчанням енергоносіїв. Водночас закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію значно нижчі, ніж на промислову, унаслідок чого співвідношення цін складається не на користь сільського господарства.

За 1991-2013 роки склався більше ніж восьмикратний диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, яка надходить до села, що

призвело до втрати сільським господарством за цей період понад трильйона гривень доходу [6].

При існуванні значного диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію внесення мінеральних добрив не завжди окупається вартістю приросту врожаю, рентабельність застосування добрив знижується. На 1 грудня 2014р. ціна 1 т аміачної селітри була 6,5 тис. грн., тонна нітроамофоски 8,5 тис. грн., коли у 2013 р. відповідно – 3 і 4,5 тис. грн.

Під урожай 2013 р. сільськогосподарськими підприємствами області, крім малих, внесено 99,4 тис.т мінеральних добрив (у перерахунку на 100% поживних речовин), переважна частина з яких (66,6 тис.т, або 67%) - це азотні добрива, (16,7 тис.т, або 17%) - фосфорні, включаючи фосфоритне борошно і (16,1 тис.т, або 16%) - калійні. Мінеральні добрива були внесені на 87% загальної посівної площі сільськогосподарських культур (813,6 тис.га).

Органікою удобрено лише 30,6 тис.га посівів сільськогосподарських культур (або 3,3% загальної посівної площі), якої внесено 1038,9 тис.т, що на 8,4% менше проти 2012 року. На 1 гектар загальної посівної площі сільськогосподарських культур у середньому було внесено по 106 кг мінеральних добрив та 1,1 тонни органіки (рис.1).

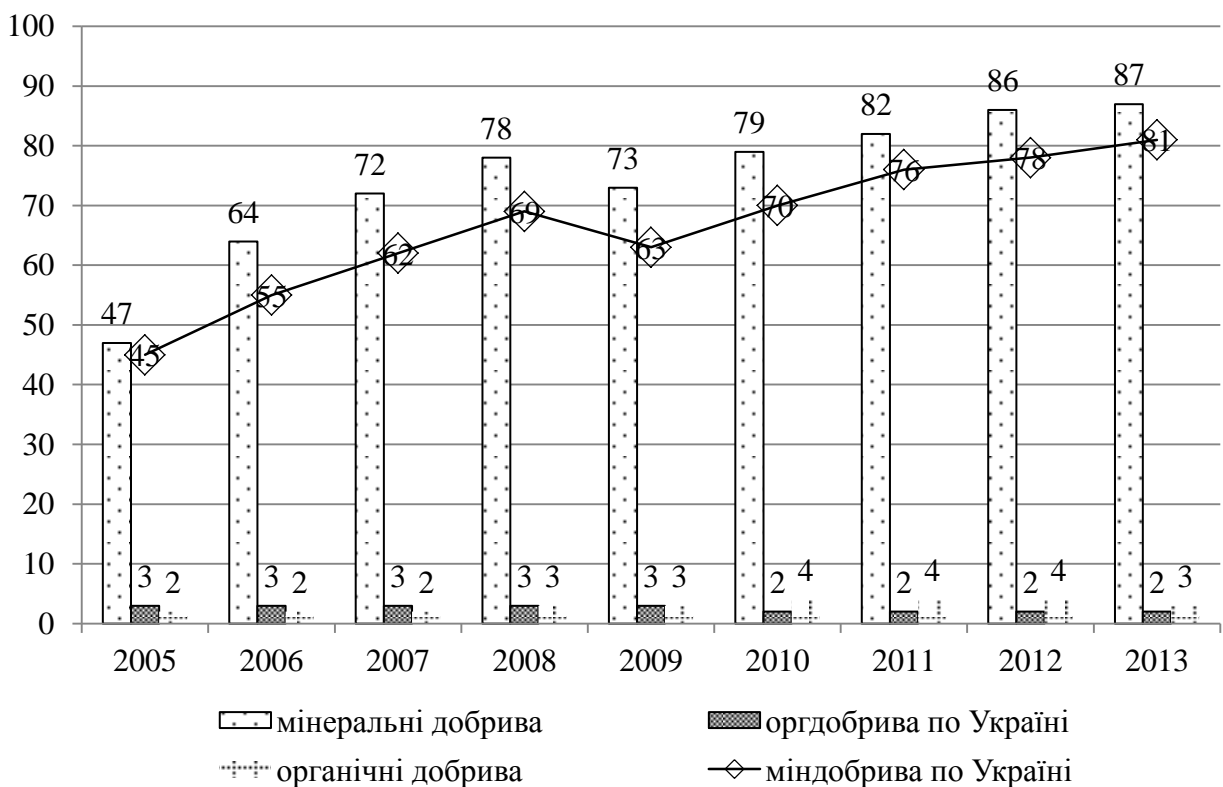

Рис. 1. Питома вага удобрених площ під урожай сільськогосподарських культур [1]

Протягом 2013р. на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами області було витрачено майже 185,6 млн. грн., з яких 84% (156,4 млн. грн.) - поточні витрати на охорону природи, пов'язані з експлуатацією і обслуговуванням засобів природоохоронного призначення, 16% (29,2 млн. грн.) - інвестиції в основний капітал, направлені на будівництво і реконструкцію природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів

екологічного спрямування, з них 9% (17,2 млн. грн.) - витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання.

Для поліпшення екологічного стану агроландшафтів, збереження природного середовища регіону головним еколого-економічним орієнтиром повинно стати оптимальне співвідношення між стабілізуючими (пасовища, сінокоси, ліси, водойми) і дестабілізуючими (рілля) угіддями.

У період адміністративно-командної системи відбулось значне розширення площ ріллі переважно за рахунок малопродуктивних та ерозійно-небезпечних земель. Розораність сільськогосподарських угідь у 1990 році становила 79%, а в окремих областях і регіонах від 90 до 96%. Розораність сільськогосподарських угідь Черкаської області наведено в табл.3.

3. Розораність території та сільськогосподарських угідь Черкаської області, % [1]

№ району	Назва районів	Розораність території	Розораність с.-г. угідь
16	Христинівський	80,1	95,6
15	Уманський	76,6	94,1
14	Тальнівський	78,4	93,7
3	Жашківський	82,3	93,2
20	Шполянський	74,4	92,2
2	Драбівський	82,1	91,8
12	Монастирищенський	75,1	90,7
11	Маньківський	75,8	90,6
19	Чорнобаївський	78,2	90,5
8	Катеринопільський	75,1	89,8
4	Звенигородський	64,4	87,7
13	Смілянський	56,9	86,7
6	Кам'янський	63,4	85,6
10	Лисянський	70,2	85,0
5	Золотоніський	65,8	83,5
1	Городищенський	59,8	83,0
17	Черкаський	34,7	81,8
9	К-Шевченківський	56,4	80,2
7	Канівський	40,7	76,3
18	Чигиринський	46,8	74,2
	По області:	65,4	87,8

Розораність угідь: Україна – 82 %, США – 20%, Англія – 18,5%, Франція – 36%.

Якщо прийняти норматив граничної розораності території 40%, то співвідношення між дестабілізуючими і стабілізуючими угіддями повинен становити 1:1. В Україні його для досягнення необхідно зменшити розораність території більше ніж на 18%. До такого співвідношення з урахуванням лісовкритих територій прийшли більшість країн Західної Європи, де процеси деградації агроландшафтів майже зупинені. Тому сільськогосподарське виробництво повинне поєднуватися із системою технічних та економічних заходів спрямованих на її відтворенні, охорону й раціональне використання. Ця вимога може бути забезпечена за умови

розвитку в аграрному секторі органічного виробництва.

Основна ідея органічного землеробства є досить простою і передбачає, фактично, повернення першоджерел ведення сільського господарства, а саме мінімальний обробіток ґрунту. Це сприяє підвищенню природної біологічної активності у ґрунті, відновленню балансу поживних речовин, нормалізується робота живих організмів, відбувається приріст гумусу і, як результат, підвищення врожайності сільськогосподарських культур.

Проте варто зауважити, що процес цей тривалий і очікувати швидкої віддачі не слід. В жовтні 2013р. прийнято Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Впровадження цього закону дозволить запровадити органічні технології, покращити якість ґрунтів.

Реформування земельних відносин, реструктуризація колективних сільськогосподарських підприємств, економічна криза значною мірою зруйнували систему заходів щодо охорони ґрунтів.

Щоб подолати такі негативні тенденції, Кабінет Міністрів України постановою № 1158 від 19 вересня 2007 р. затвердив Державну цільову програму розвитку українського села до 2015 р., яка передбачає заходи, що стимулюватимуть:

- вилучення з інтенсивного використання деградованих, малопродуктивних і техногенно-забруднених сільськогосподарських угідь;
- стале функціонування меліоративних систем, поліпшення стану та ефективності використаних меліорованих земель;
- захист і відтворення родючості ґрунтів, зокрема шляхом використання ґрунтозахисних технологій;
- удосконалення ведення державного земельного кадастру і моніторингу земель.

Важливим аспектом удосконалення законодавчої бази є подальше впровадження норм, що впливають на оптимізацію структури посівних площ і сівозмін для підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, запобігання ерозійним процесам та відтворення родючості ґрунтового покриву; забезпечення бездефіцитного балансу гумусу та основних поживних речовин.

Для забезпечення раціонального використання та охорони земель, постановою Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 р. № 1134 «Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь» землекористувачів та землевласників зобов'язано до 1 січня 2013 року розробити проект землеустрою. Він має враховувати затверджені постановою КМУ № 164 від 11.02.2010 р. нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах.

В усіх ґрунтово-кліматичних зонах країни всі системи землеробства мають загальні складові частини, що відображають дві основні ознаки їхнього формування: спосіб використання землі і спосіб підвищення родючості ґрунту.

Кожна система землеробства повинна бути економічно обґрунтована і встановлюватися з урахуванням місцевих природних (ґрунтових, кліматичних) і економічних умов.

Основне місце у великих за розмірами площ господарствах повинні займати багатопільні польові сівозміни з досить великим добором культур. Такі сівозміни в більшій мірі відповідають традиційному веденню землеробства більшості господарств області і є гарантією економічної еластичності виробництва продукції рослинництва в умовах погодної і ринкової нестабільності.

Створення різних форм господарств із невеликою площею землекористування і обмеженими економічними можливостями потребує їх вузької спеціалізації з введенням сівозмін з короткою ротацією (3-5 полів), які включають 2-3 культури. При цьому, в таких сівозмінах особливо важливо створити таке чергування культур, яке забезпечувало б добрий фітосанітарний стан посівів і високу врожайність вирощуваних культур.

Впровадження та дотримання акцентованих заходів дозволяє виявити резерви для зростання еколого-економічної ефективності землекористування. Раціональна структура землекористування, впровадження прогресивних ґрунтозахисних та вологозберігаючих технологій, застосування найновіших екологічних систем в рослинництві є ще не повністю вичерпаними резервами по відновленню ґрунтів.

Висновки. Екологічний напрям відтворення земельних ресурсів передбачає досягнення екологічної рівноваги між вирощуванням сільськогосподарських культур на інтенсивній основі з однієї сторони та ступенем безпеки навколишнього середовища - з іншої.

Необхідність радикального поліпшення охорони земель та докорінної перебудови землекористування в Черкаській області вимагає зміни напрямків у розвитку і структури землеробства, впровадження ґрунтозахисних сівозмін з урахуванням еколого-економічних критеріїв і вимог. Встановлення екологічно обґрунтованого складу угідь і структури посівних площ є багатофакторним і багатоваріантним.

Сільськогосподарське землекористування повинно забезпечувати економічну доцільність, розширене відтворення родючості і в цьому розумінні воно повинно бути ґрунтозахисним.

Література

1. Агрохімічна характеристика та стан родючості ґрунтів Черкаської області 2014 року. – Черкаська філія ДУ «Держґрунтохорона». – Холодніанське. - 2014. – 17с.

2. Дем'яненко С.І. До питання про стратегію розвитку аграрної політики України / С.І. Дем'яненко // Економіка України. – 2004. – № 8. – С.72–79.

3. Дієсперов В.С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві: моногр. / В.С. Дієсперов. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки». - 2008. – 340 с.

4. Кваша С.М. Напрями удосконалення механізмів формування ринкової рівноваги на ринках сільськогосподарської продукції / С. М. Кваша // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С.161–167.

5. Ключник А.В. Зайнятість населення сільських територій: проблеми та стратегічні напрями їх вирішення / А.В. Ключник // Регіональна економіка. – 2011. – № 1. – С.134–139.

6. Лупенко Ю.О. Результати і проблеми реформування сільського

господарства України / Ю.О.Лупенко, П.Т.Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М.Федоров// Економіка АПК. – 2014. - №7. – С.34.

7. Месель-Веселяк В.Я. Економічні передумови забезпечення розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва в Україні / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С.9–16.

8. Регіональний розвиток Черкаської області за 2013 рік// Статистичний збірник за ред. В.П. Приймак. – Черкаси. – 2014. –296 с.

9. Саблук П.Т. Аграрна реформа в Україні: здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров// Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С.3–13.

10. Транченко Л.В. Аналіз та проблеми соціально-економічного розвитку села / Л.В. Транченко // Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід». – 2012. – № 5. – С.66-69.

11. Федоров М.М. Трансформація земельних відносин до ринкових умов /М.М. Федоров// Економіка АПК. – 2009. - №3. – С.11.

12. Якуба К.І. Безробіття селян: економічний і соціальний аспект/ К.І. Якуба // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С.107–112.

13. Xie J. Job scope and stress: Can job scope be too high? / Xie J., Johns C. // Academy of Management Journal. – 1995. – № 5. – P.128–309.

14. Griffin R.W. Management / Griffin R.W. – Boston : Houghton Mifflin Company, 1990. – 884p.

References

1. Agrochemical characteristics and condition of soil fertility Cherkassy region in 2014. Holodnyanske: Cherkasy Branch of Governance «State soil protection», 2014. 17 p. (in Ukrainian).

2. Demyanenko, S.I. et al (2004) On the development strategy of Agrarian Policy of Ukraine. Economy of Ukraine Journal, 2004, no 8, pp.72-79 (in Ukrainian)

3. Diyesperov V.S. et al (2008) Production efficiency in the agricultural enterprise. Monograph. Kyiv: NSC «Institute of agrarian economy», 2008, 340 p. (in Ukrainian).

4. Kvasha S.M. et al (2011) Areas of improvement of mechanisms of formation of market equilibrium on the agricultural markets. Economics agriculture Journal, 2011, no 2, pp.161-167 (in Ukrainian).

5. Klyuchnik A.V. et al (2011) Employment in rural areas: challenges and strategic directions of their solution. Regional Economics Journal, 2011, no 1, pp.134-139 (in Ukrainian).

6. Lupenko J.O. et al (2014) Results and problems of agricultural reform Ukraine. Economics agriculture Journal, 2014, no7, p.34 (in Ukrainian).

7. Mesel-Veselyak V.J. et al (2011) Economic preconditions to ensure expanded reproduction of agricultural production in Ukraine. Economics agriculture Journal, 2011, no 3, pp. 9-16 (in Ukrainian).

8. Pryimak V.P. et al (2014) Regional development Cherkasy region, 2013. Cherkasy: Statistical Yearbook , 2014. 296 p. (in Ukrainian).

9. Sabluk P.T. Agrarian Reform in Ukraine: Achievements, Problems and Solutions Economics agriculture Journal, 2009, no 12, pp.3-13.

10. Tranchenko L.V. et al (2012) Analysis and problems of socio-economic development of the village. Scientific journal «Investments: practice and experience», 2012, no 5, pp.66-69 (in Ukrainian).

11. Fedorov M.M. et al (2009) The transformation of land relations Economics agriculture Journal, 2009, no 3, p.11 (in Ukrainian).

12. Jacob K.I. et al (2010) Unemployment farmers, economic and social aspects Economics agriculture Journal, 2010, no 6, pp. 107-112 (in Ukrainian).

13. Xie J. et al (1995) Job scope and stress: Can job scope be too high? Academy of Management Journal, 1995, no 5, pp. 128-309

14. Griffin R.W. et al (1990) Management. Boston: Houghton Mifflin Company, 1990. 884p.

Одержано 05.10. 2015

Аннотация

Семенда Д.К., Семенда О.В.

Эколого-экономические направления повышения плодородия и охраны качества почв в сельскохозяйственных предприятиях

В статье рассмотрено современное состояние использования, охраны и воспроизводства земельных ресурсов как составной пространственного социально-экономического развития. Установлены причины возникновения эколого-экономических проблем в сфере землепользования. Обоснованно научно-теоретические положения разработки практических предложений и рекомендаций более рационального использования земельных ресурсов, воспроизводства и сохранения плодородия и обеспечения надлежащей экологической охраны земель сельскохозяйственных предприятий. На основе исследования были определены главные ориентиры относительно оптимального соотношения между стабилизирующими и дестабилизирующими угодьями. Осуществлен эколого-экономический анализ качества почв, факторы ее снижения и эколого-безопасного их использования. Рекомендовано организационно-экономические меры по охране качества и повышения плодородия почв субъектами аграрного хозяйствования. Внесены предложения по решению экономических и экологических проблем в направлении рационального использования земель.

Ключевые слова: плодородие, гумус, охрана почв, земельные ресурсы, землепользование, эрозия почв, известкование.

Annotation

Semenda D.K., Semenda O.V.

Ecological and economic ways of increasing fertility and protection of the soil quality in agricultural enterprises

The article deals with the current state of use, protection and reproduction of land resources as part of spatial economic and social development. Causes of ecological and economic problems in the area of land use are determined. Scientific-theoretical principles of developing practical proposals and recommendations of more rational use of land resources, reproduction and fertility preservation and ensuring adequate environmental protection of lands of agricultural enterprises are substantiated. Based on the studies the main orientations regarding the optimal balance between stabilizing and destabilizing lands are identified. Ecological and economic analysis of the soil quality, factors of its reduction and their environmental sound uses is carried out. Organizational and economic measures for the protection and improving quality of the soil fertility of agricultural economic entities are recommended. Proposals to solve economic and environmental problems in the direction of rational use of lands are given.

Key words: fertility, humus, soil conservation, land resources, land use, erosion of soils, liming.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КОНСЕРВОВАНИХ ПРОДУКТІВ З ПЛОДІВ ТА ОВОЧІВ

А.Ю. Токар, доктор сільськогосподарських наук

Н.С. Руда, здобувач

Уманський національний університет садівництва

У статті висвітлено питання виробництва конкурентоспроможної консервованої продукції з овочів і фруктів та зазначено обсяги її виробництва у Черкаській області впродовж останніх років

***Ключові слова:** конкурентоспроможність, виробництво, консерви, швидкозаморожені овочі, фрукти*

Постановка проблеми. Повноцінне харчування людей впродовж цілого року можливе за добре налагодженої системи зберігання у свіжому вигляді, заморожування та консервування овочів і плодів. Значна частина, 20-50%, вирощеного врожаю плодоовочевої продукції втрачається на шляху від поля до споживача. Тому своєчасне переробляння овочів і плодів на конкурентоспроможні консервовані продукти має актуальне значення у вирішенні Продовольчої програми в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушення структури харчування – головний фактор, що виявляє непоправну, на декілька порядків більш високу порівняно з екологічною забрудненістю шкоду здоров'ю. Актуальність проблеми повноцінного харчування людей за науково-обґрунтованими нормами на сучасному етапі вивчали вчені в Україні – П.Г. Саблук, Г.М. Калетнік, С.М. Кваша, В.І. Власов, М.А. Лисак І.Т., А.Я. Жаліло, О.В. Собкевич, В.М. Русана, Т.В. Строшко, О.В. Шлапак та за кордоном – І.Т. Мальтус, Д. Фостер, Д. Медуза, М. Месадович, Е. Пестель, Жозуе де Кастро.

Епідеміологічні дослідження, що проводились в останні десятиліття економічно розвиненими державами світу в галузі оцінки стану харчування, енерговитрат і здоров'я населення, вказують на істотні зміни структури харчування сучасної людини. Енергетичні витрати людини значно знизилися, як наслідок є зниження об'ємів і зміна асортименту їжі, що споживає людина. В результаті у несприятливий бік змінилась реальна забезпеченість людей есенціальними харчовими речовинами, і, в першу чергу, мікронутрієнтами і біологічно активними компонентами їжі [1–3]. Дослідження проведені органами охорони здоров'я та інститутами харчування України й інших країн, показують на дефіцит в продуктах харчування і напоях аскорбінової кислоти, вітамінів групи В і β-каротину, мінеральних речовин, антиоксидантів, органічних кислот. Нестачу вказаних нутрієнтів Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) класифікує як «голод серед достатку». Виявлені відхилення структури харчування призводять до порушення імунного статусу, зниження стійкості організму до інфекцій та інших несприятливих факторів навколишнього середовища,